

TÜRKİYE CUMHURİYETİ KANUN METİNLERİNDE CİNSİYET AYRIMCILIĞI VE BUNUN ÖNLENMESİNE YÖNELİK PARADİGMATİK BİR YAKLAŞIM*

Ozan CAN

Kırıkkale Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı
ozancan06@gmail.com

Recep YÜCEL

Kırıkkale Üniversitesi
İİBF İşletme Bölümü
akademik71@gmail.com

Özet

Günümüzde, cinsiyet ayrımcılığı yasağı, insan hakları konusunda temel bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası insan hakları mevzuatının temel metinleri, tüm insanların eşitliğini vurgulamakta ve cinsiyet ayrımcılığını yasaklamaktadır. Hatta ayrımcılık, günümüz etik anlayışı tarafından da yasaklanmıştır. Bu duruma paralel olarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda, dolaylı olarak cinsiyet ayrımcılığına ilişkin yasak ifade bulmuştur. Ancak mevzuatta yer alan eşitlik ile ayrımcılık yasağı pratik hayata tam olarak yansımamış için, ülkemizde kadınlar, geleneksel toplumun yasakları yüzünden farklı biçimlerde cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktadır. Bu nedenle, konu; ulusal mevzuatta ve bunun uygulamasında, hala ülkemizin temel sorunlarından birini oluşturmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığı ile mücadelede kanuni düzenlemelerin önemi yadsınamaz. Ancak kanun koyucu kanuni düzenlemelerle cinsiyet ayrımcılığı ile mücadele ederken, sevk ettiği kanunlarda cinsiyet ayrımcılığı yapması kabul edilemez. Konu bu açıdan da ele alınmalıdır. Bu bağlamda, kanun metninin, cinsiyet ayrımcılığını içermemesi ve bunun engellenmesi düşüncesi; o ülkenin toplumsal ve iş yaşamının en önemli köşe taşlarından birini oluşturmaktadır. Bu çalışmada; Türkiye Cumhuriyeti kanun metinlerinde cinsiyet ayrımcılığını içeren, sözcük ve terimlerin olup olmadığına yönelik durum tespiti yapılacak ve varsa bunların giderilmesine ilişkin somut önerilerde bulunulacaktır. Bu amaçla çalışmanın araştırma kısmında, nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Alanda yapılan çalışma sayısının kısıtlı olması ve vereceği katkı, çalışmanın önemine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Ayrımcılığı, İnsan Hakları, Kanun Metni, Etik.

A PARADIGMATIC APPROACH IN TURKISH REPUBLIC LAW TEXT TO GENDER DISCRIMINATION AND PREVENTION

Abstract

Today, the prohibition of sex discrimination is a fundamental principle in human rights. International human rights legislation emphasizes and prohibits the equality of all people and discrimination. This is also prohibited by ethics. On the other hand, in the Constitution of the Republic of Turkey, the prohibition on gender discrimination has been expressed indirectly. Since equality and discrimination in the legislation do not fully reflect the reality of life; in our country, women are faced with gender discrimination in different ways due to the prohibitions of traditional society. For this reason, national legislation and its implementation, it still constitutes one of the fundamental problems of our country. The law maker's legal texts do not include and discriminate against gender discrimination; it can be underlined that the country is one of the most important cornerstones of social and business life. In this study; In the texts of the Republic of Turkey, there will be a determination of the existence of words and terms, including general gender discrimination, and it is intended to make concrete suggestions on how to eliminate them. For this purpose, qualitative research method was preferred in the research part of the study. It is thought that the number of work done on the field is limited and points to the importance of contributing work.

Key Words: Gender Discrimination, Human Rights, Law Text, Ethics.

* Bu çalışma, 17-20 on April 2017, International Congress on Afro-Eurasian Research II, başlıklı ve Malaga'da (İspanya) kongrede bildiri olarak sunulan ve daha sonra gözden geçirilip geliştirilen metindir.

Giriş

Günümüz bireysel ve toplumsal ilişki ve etkileşimde hedeflenen seviye, eşitliktir. Eşitliğin ise en önemli boyutunu, kadın erkek eşitliği oluşturmaktadır. Zira tek başına kadın ve erkek, dünya nüfusunun yarısını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, cinsiyet ayrımcılığı, sayısal ve işlevsel yönü ile en fazla karşılaşılan ayrımcılık türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik, genelde kadının aleyhine işlemektedir. Bu gerçeğin bir yansıması olarak, özellikle 20. Yüzyıldan itibaren kadın erkek eşitliği ve cinsiyet ayrımcılığının önlenmesine dair uluslararası düzeyde birçok kanuni düzenleme yapılmaya başlamıştır. Uluslararası düzenlemelerin iç hukuka aktarılması ile birlikte; ülkeler ulusal düzeyde, cinsiyet ayrımının önlenmesine yönelik mevzuat değişikliği yapmaya girişmişlerdir. Ancak bunlar yapılırken, kanun koyucunun dili olarak nitelendirilen kanunlarda¹ da maalesef ayrımcılığa tanık olunmaktadır. Hukuk dili, yaşayan bir organizma gibi olduğundan, bu organizma içine sızmış olan cinsiyet ayrımcılığını içeren kanunların, öncelikle bu ifadelerden arındırılması gerekir. Aksi halde, arzu edilen mücadele sekteye uğrayabilir. Bu çalışma, cinsiyet ayrımcılığının kanun metinlerinde yer alıp almadığının tespitini ve alıyorsa, buna yönelik çözüm önerilerinin sunulmasını amaçlanmaktadır. Ayrıca çalışmada; öncelikle, genel anlamda ayrımcılık ve cinsiyet ayrımcılığı incelenecek ve daha sonra ise kanun metinleri incelenip, ayrımcılık içeren bu metinlere yönelik somut öneriler sunulmaya çalışılacaktır.

Ayrımcılık Kavramı

Ayrımcılık sözlükte, “*belli insan öbeklerinin ayrımlaşmasını bilinçli bir biçimde gerçekleştirmeyi amaçlayan bir yöneltinin benimsenmesi*” şeklinde tanımlanmaktadır². Hukuki anlamda ayrımcılık ise, bundan tamamen ayrı bir terim değildir. Hukuki yönüyle ayrımcılık; ayırım yapılması anlamına gelip, farklı değerlendirilmemesi gereken yani eşit hak ve yükümlülükler tabii olanlara farklı muamelede bulunulması olarak tanımlanır³ (Jayawickrama, 2002:175; Korkut vd, 2009:13; Weichselbaumer, 2003). Farklı muamele insan onurunu zedelediğinden bu konu insan hakları öğretisinde önemli bir yer tutmaktadır (Gleiche Rechte-gegen Diskriminierung aufgrund des Geschlechts Bericht der unabaengigen Expert-innen komisyon der Antidiskriminierungsstelle des Bundes, s. 24).

Ayrımcılık, doğrudan ve dolaylı olarak iki kısımda ele alınabilir (Avrupa Ayrımcılık Yasağı El Kitabı, s. 20). Doğrudan ayrımcılık; benzer durumlarda olan bireylerin eşit muamele görmeleri gerektiğini, sahip oldukları belirli bir ‘korunan’ özellik nedeniyle; onlara daha az elverişli bir biçimde muamele edilmemesi gerektiğini öngörür (Avrupa Ayrımcılık Yasağı El Kitabı, s. 21). Kısaca, bir birey, benzer bir durumdaki başkalarının gördüğü veya göreceği muameleye kıyasla istenmeyen bir muamele gördüğünde; ve bunun nedeni, onun sahip olduğu ve ‘korunan temel’ kapsamına giren belirli bir özellik ise, doğrudan ayrımcılık oluşmuş demektir. AİHM’e göre; doğrudan ayrımcılıktan söz edilebilmesi için, ‘benzer durumlardaki kişilerin gördükleri muamelede, belirlenebilir bir özelliğe dayalı bir farklılık olmalıdır⁴’ (Baybora, 2010:36; Ulaş, 2009:9; Kriegera, et al, 2005 Heather, et al, 2000). Dolaylı ayrımcılık ise, farklı durumlarda olan bireyler, başkalarıyla aynı esasta belirli fırsatlardan istifade edebilmelerine imkân verecek ölçüye kadar farklı muamele görmelidir (Avrupa Ayrımcılık Yasağı El Kitabı, s.22). Yani, tarafsız gibi görünerek, uygulamada belli bir grubun üyelerini etkileyen kurallar ve uygulamalardır (Baybora, 2010: 37). Böylece, belirli uygulamaları

¹ Bu ibarenin aslı, Latince’de *judicis est jus dicere, non dare* yani “*hakimler, kanunun ağzıdır*” şeklinde ifade edilmiştir. Konu bakımından bu şekilde bir ifade kullandık. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal Gözler: *Hukuka Giriş*, 9. Baskı, Bursa 2012, s. 284 vd.

²Bkz. Büyük Türkçe Sözlük,

“ayrımcılık”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58e9fedb511ff6.67905308 (Erişim Tarihi: 09.4. 2017).

³ Aslında, hukukumuzda ayrımcılık tanımlanmamıştır. Benzer şekilde uluslararası metinler de ayrımcılığa yönelik tanım yapmamış sadece ayrımcılığı yasaklamıştır. Örneğin, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 2. maddesi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi’nin 2. maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 14. maddesi, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 1. maddesi ayrımcılığı yasaklayan uluslar arası metinlerdir. Ancak ulusal ve uluslararası metinler ayrımcılığı tanımlamasa bile hukuk literatüründe ayrımcılık konusu o derece fazla ele alınmıştır ki, “ayrımcılık yasağı hukuku”, “ayrımcılık karşıtı hukuk” şeklinde adlandırılan bir hukuk disiplini ortaya çıkmıştır.

⁴ Bkz. AİHM, Carson ve Diğerleri – İngiltere [GC] (No. 42184/05), 16 Mart 2010; paragraf 61. Benzer şekilde, AİHM D.H. ve Diğerleri – Çek Cumhuriyeti [GC] (No. 57325/00), 13 Kasım 2007, paragraf 175; AİHM, Burden – İngiltere [GC] (No. 13378/05), 29 Nisan 2008, paragraf 60.

gerçekleştirirken veya belirli kurallar oluştururken aynı ‘korunan hukuki menfaatler’ dikkate alınmalıdır. Bu ise ‘dolaylı’ ayrımcılık olarak nitelendirilir (Avrupa Ayrımcılık Yasağı El Kitabı, s. 23). Dolaylı ayrımcılığın söz konusu olabilmesi için ise, bir ‘korunan temel’ itibarıyla tanımlanan bir grubu benzer durumdaki başkalarına kıyasla önemli ölçüde daha olumsuz etkileyen tarafsız bir kural, ölçüt veya uygulama gündeme gelmelidir (Avrupa Ayrımcılık Yasağı El Kitabı, s. 29). Yine AİHM, ‘bir muamele farkının, tarafsız bir dille ifade edilmiş olmakla beraber; bir gruba karşı ayrımcılık oluşturan genel bir politika veya düzenlemenin orantısız aleyhte etkileri şeklini alabileceğini’ beyan etmiştir (Bkz. AİHM, D.H. ve Diğerleri – Çek Cumhuriyeti [GC] (No. 57325/00), 13 Kasım 2007, paragraf 184; AİHM, Opuz – Türkiye (No. 33401/02), 9 Haziran 2009, paragraf 183; AİHM, Zarb Adami – Malta (No. 17209/02), 20 Haziran 2006, paragraf 80).

Cinsiyet Ayrımcılığı

Cinsiyet ayrımcılığı, ayrımcılığın en fazla görüldüğü alanlardan birisidir ve bunun tarihsel süreçte en ilkel ayrımcılık türü olduğu söylenebilir. Cinsiyet ayrımcılığı yasağı; geçmişten günümüze bütünleşen bir piyasada, rekabet çarpıklıklarını gidermeye yardım ve sosyal ilerleme, yaşam ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi zemininde gelişme göstermiştir (Avrupa Ayrımcılık Yasağı El Kitabı, s. 90; Gözler vd, 2012: 284). Ekonomik alanda başlayan cinsiyet ayrımcılığı yasağı, zamanla tüm sosyal ve beşeri alanlara yansımıştır. Uluslararası seviyede ise AİHS kapsamında epeyce gelişme kat edilmiş ve bu gelişme iç hukukları da etkilemiştir. Birçok ülke AİHS’ye taraf olmak bakımından bu yükümlülüğü yerine getirmek için etkin çaba içerisine girmiştir. Cinsiyet ayrımcılığına yönelik olarak uluslararası mevzuatta, 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılan ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe giren “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” karşımıza çıkmaktadır. Bu sözleşme, 11.06.1985 tarih ve 3232 sayılı Kanunla uygun bulunmuş, Bakanlar Kurulunca 24.07.1985 tarihinde 85/9722 sayılı kararla onaylanmış ve 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak Türkiye’ye taraf olmuştur. Böylece hukuk sistemimiz uluslararası düzeyde kadın ayrımcılığını önlemeyi taahhüt etmiştir. Bunun dışında AİHS kapsamında ayrımcılık yasağı da iç hukukumuzda doğrudan uygulanabilir nitelik arz etmektedir. Dolayısıyla şu an için hukuk sistemimiz tamamen ayrımcılıkla mücadelede uluslararası seviyede bir koruma sağlamaktadır.

Etik-Hukuk Açısından Cinsiyet Ayrımcılığı

İnsanların toplum içindeki davranışlarını ve birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen kurallar bütünü ve başka insanların davranışlarını olumlu veya olumsuz biçimde değerlendirmekte başvurulan ölçütler bütünü ifade eden etik, gerek biçimi ve içeriği gerek yaptırımları bakımından hukuktan ayrı niteliklere sahip olmakla birlikte, bunlar arasında yakın bir ilişki vardır (Yüksel, 2002:180; Özgener,2009:250-251; Margaret, et al: 2000). Çoğu zaman etiğe aykırı olan hususların kanun tarafından da yasaklandığı, yaptırma bağlandığı görülmektedir. Hatta etik temeli olmayan hukuk kurallarının dahi olmayacağı ileri sürülmüştür (Willaschek,2005: 188 vd.). Ancak hukuk, etikten farklı olarak bağlayıcı, somut ve devlet tarafından bir yaptırım ile desteklenmektedir (Gaefgen, 1991: 5). Bu yönüyle hukukun etikle çok önemli bir etkileşim içinde olduğu açıktır. Konumuz bağlamında vurgulamak gerekirse, cinsiyet ayrımcılığı günümüzde etik açısından da kabul edilemez bir davranış olarak kabul edilmektedir (Tepe, 2016: 187; Hakeri, 2007:44). Çünkü ayrımcılık konusu olan şeyin aynı türden şeylerle aynı değere sahip olduğu, aralarında bir değer farkının olmadığı, bu nedenle farklı muamele görmesi bir haksızlık oluşturur (Tepe, 2016:187; Özen, 2015, 117-118). Ahlakın günümüzde hedeflediği nokta da, ırksız ve cinsiyetsiz bir toplumdur (İşıltaş, 2000:11-12; Deliveli, 2013:323-326). İşte kanun koyucu, etik açıdan bu haksızlığı hukuk zemininde de hukuka aykırı kabul edip yaptırma tâbi tutmakta ve tüm insanları eşitlemektedir. Bu noktada etik ve hukukun cinsiyet ayrımcılığı ile mücadelede benzer zeminde hareket ettiği ve birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir. Bu uyum, cinsiyet ayrımcılığı ile mücadelede hukuka da önemli bir güç katmaktadır. Zira etik tarafından hoş karşılanmayan bir hususun, hukuk tarafından da yaptırma bağlanması toplumun ayrımcılık ile mücadelesinde önemli bir yardımcı etken olmaktadır. Dahası cinsiyet ayrımcılığı gideren erdemli davranışlar, hukukta ve sosyal alandaki birçok kusurumuzu örtmekte ya da daha mutlu ve huzurlu olmamızı desteklemektedir (Lipson, 2000: 37 vd.; İşıltaş, 2000:7). Aslında çıkarılan her kanunun da etik ilkelerine uygun olması istenilen bir durumdur. Sonuç olarak, hukuk ve etiğin, bütün kusurları ortadan kaldıran ve yaşanabilir bir toplum hedeflediği söylenebilir.

Türk Kanun Metinlerinde Cinsiyet Ayrımcılığına Genel Bir Bakış

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Türk kanun metinleri ile kastedilen, mevzuatta yani yürürlükteki kanunlardır. Bu kanunlar incelendiğinde, cinsiyet ayrımcılığı her dönemde sevk edilen metinlerde görülecektir. Ancak eski tarihli kanunlarda, cinsiyet ayrımcılığı daha bariz bir şekilde görülürken; yeni tarihlielerde de ayrımcılık içeren maddelere rastlanmaktadır. Ayrımcılık içeren sözcükler incelendiğinde, bunların genellikle teknik anlama sahip yani terim olarak yerleşmiş ifadeler olduğu görülmektedir. Esasında, değiştirilmesi en zor olan ifadeler de bunlardır. Zira teknik terimler uzun yıllar boyunca yeknesak kullanım nedeniyle, kalıplaşmıştır ve bunların değiştirilmesi daha çok emek, zaman ve maliyet gerekmektedir. Ayrıca, önerilen sözcük ve terimlerin, o disiplinle meşgul olanlar tarafından kabul edilmemesi riski de bulunmaktadır. Ancak bu gerçek, ayrımcılık içeren kelimelerdeki devamlılığın gerekçesi olmamalıdır. Bu yüzden, kanun metinlerindeki cinsiyet ayrımcılığı içeren sözcüklerden arındırılması yerinde olacaktır. Bu açıklamalar temelinde; Türk Kanun metinlerinde bu tür sözcükler, tek tek incelenmiş ve bunlara yönelik öneriler tablo-1 de verilmeye çalışılmıştır.

Tablo-1: Cinsiyet Ayrımcılığı İçeren Sözcükler ve Değişiklik Önerileri

Kanun Metinleri	Cinsiyet Ayrımcılığını İçeren Sözcükler	Öneriler
1. Bankacılık Kanunu, 2. Gelir Vergisi kanununda, 3. Gümrük Kanununda, 4. Milli koruma kanununda, 5. Türk Ticaret Kanununda	Gemi Adamı- Gemi Adamları	Gemi İnsanı veya İnsanları
6. Türk Ticaret Kanunu'nda	Basiretli İş Adamı	Basiretli İş İnsanı (Bozer/Göle, 2015: 65) ⁵
7. Gelir Vergisi Kanunu, 8. Yunus Emre Vakfı Kanunu	İş Adamı	İş İnsanı
9. Gelir Vergisi Kanunu	İlim Adamı	İlim veya Bilim İnsanı,
10. Gelir Vergisi Kanunu, 11. İl İdaresi Kanunu, 12. İmar Kanunu	Fen Adamı	Fen Uzmanı
13. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 14. Tohumculuk Kanunu, 15. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun, 16. Yunus Emre Vakfı Kanunu	Bilim Adamı	Bilim İnsanı
17. Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüsvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu	Yabancı Devlet Adamları	Yabancı Devlet Temsilcileri, Yabancı Devlet Büyükleri,
18. Memurlar, Diğer Kamu	Kurbağa Adam	Kurbağa İnsan,

⁵ Anılan yazarlar, dünyadaki cinsiyet karşıtı gelişmeler göz önüne alınarak *basiretli iş insanı* ibaresinin kullanılmasının yerinde olacağını ifade etmektedir.

Görevlileri İle Bunların Emeklilerinin Mali ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu, 19. Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, 20. TSK Personel Kanunu, Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanunu		Kurbağa Kişi
21. Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	Teknik Adam,	Teknik spor insanı, spor teknik insanı,
22. Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Kanun	Spor Adamları	Sporcular, spor insanları
23. Borçlar Kanunu	Adam Çalıştıranın Sorumluluğu	İstihdam edenin sorumluluğu
24. Yunus Emre Vakfı Kanunu	Sanat Adamları	Sanatçılar, sanat insanları
25. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun	Adam Öldürmek	Bir kimseyi öldürmek.
26. Köy Kanunu	Adam başına	Kişi başına
27. Köy Kanunu	O gün bir adam yollayarak Hükümete haber vermek.	Bir kişi yollayarak
28. Köy Kanunu	Köy hayvanlarında salgın ve bulaşık bir hastalık görülürse o gün bir adam yollayarak Hükümete haber vermek;	Bir kişi yollayarak
29. Köy Kanunu	Birdenbire yıkılarak altında adam ve hayvanat kalacak derecede çürümüş veya eğilmiş duvar veya damları bir sakatlık çıkarmaması için yıktırmak veya tamir ettirmek;	“Kişi ve hayvanat”
30. Köy Kanunu	Bir adamın suda veya başka suretle başına bir felaket gelince onu kurtarmak elinde iken yardım etmek	Bir kişinin.....
31. Köy Kanunu	Köyde ekilip biçilen ve toplanan mahsulatın veya yapılan eşyanın değeriyile satılabilmesi için köy namına alıcı adam aramak	...Alıcı bir kişi....
32. Köy Kanunu	Köyde sağlık işlerine bakmak üzere bir sağlık korucusu buldurmak, yok ise vilayet veya kaza merkezinde açılacak sağlık derslerine adam göndererek	Kişi göndererek...

	yetiřtirmek suretiyle köyde istihdam etmek;	
33. Köy Kanunu	Köy gelirleri, köy işlerini gören köyün aylıklı adamlarının aylık ve yıllıklariyle köy sınırları içinde yapılacak mecburi köy işlerine yetmezse	Aylıklı kişiler, aylıklılar...
34. Köy Kanunu	Geliri yetişmiyen köylerde muhtar, imam, katip, korucu, sığırtmaç, danacı gibi köy adamlarının aylıkları veya senelikleri için salınacak para veya mahsuller.	...Köy çalışanları...
35. Köy Kanunu	Şüpheli bir adam	Şüpheli bir kişi/şüpheli
36. Köy Kanunu	Cezaya mahkum olan adam o işten gene kaçarsa evvelki ceza iki kat olarak alınır.	Mahkum olan Biri/birisi/bir kişi
37. Köy Kanunu	İhzar ve tevkif müzekkereleri (bazı adamların kanun namına tutulmasını emreden mahkeme kağıdı) gösterildikte aranılan kimseleri kağıdı getirenlere tutturmak;	..Bazı kişiler/ bazı kimseler...
38. Türk Sivil Havacılık Kanunu, 39. Türk Ticaret Kanunu	Taşıyıcının adamları, taşıyanın adamları,	Taşıyanın yardımcıları, taşıyıcının müstahdemleri, taşıyanın yardımcı çalışanları.
40. Türk Sivil Havacılık Kanunu	Zarara uğrayanın adamlarının	Zarara uğrayanın çalışanları, zarara uğrayanın müstahdemleri, zarara uğrayana yardımcı çalışanlar.
41. Vergi Usul Kanunu	Bu fişler yoklama yerinde iki nüsha tanzim olunarak tarihlenir, bulunursa nezdinde yoklama yapılan veya yetkili adamına imza ettirilir	Yoklama yapılanın yetkili kişisine,
42. Vergi Usul Kanunu	Defter ve vesikaların sahibine veya adamına	Defter sahibi ve vesika sahibinin çalışanına, işçisine..
43. Vergi Usul Kanunu	Mal tüccar veya çiftçi adına bir adamı veya mutavassıt...	Bir çalışanı/işçisi
44. Vergi Usul Kanunu	Müfredatlı tutanağın bir nüshası da defter ve vesikaların sahibine veya adamına verilir.	Vesikanın sahibine veya çalışanına
45. Köy Kanunu	Frengili adam	Frengili kişi

Tablo-1'e göre; cinsiyet ayrımcılığı içeren birçok hükümde ortak nokta *adam* sözcüğü ile oluşturulmuş

ifadeler göze çarpmaktadır. TDK'nin Türkçe sözlükteki "adam" kelimesinin ilk anlamı *insan*, ikincisi ise, *erkek kişidir*⁶. Ancak, günümüzde *adam* kelimesinin *erkek kişi* anlamı ilk anlamdan daha çok ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, tablodaki kelimelerin yer aldığı kanunların kabul edildiği tarihler de dikkate alındığında; kanunların kabul edilmiş tarihlerinde *adam* sözcüğü ile daha ziyade *erkek kişinin* kastedildiği düşünülmektedir. Kanunların kabul edildiği dönemde kadınların; iş, sosyal ve hukuk hayatında yer edinme oranının yetersiz olması, bunun en önemli nedenleri arasında yer almaktadır. Son olarak, bazı kanun metinlerinde ise, kadın /erkek sözcüklerinin yazımında, *erkek* ibaresi yeknesak bir biçimde ilk sözcük olarak yer almaktadır. Örneğin Türk Medeni Kanunu'nda; 4 ayrı hükmünde *erkek ve kadın* ibaresi yan yana verilmiştir, ancak bunların hepsinde de *erkek ve/veya kadın* biçiminde, öncelikle *erkek* kelimesinin kullanımı tercih edilmiştir⁷. Buna karşın 1982 Anayasası'nın 10. maddesinde ise, *kadın ve erkek* sözcüklerine yer verilen maddede, *kadın* sözcüğü ifadenin başında "*kadınlar ve erkekler*" şeklinde yer almıştır.

Sonuç ve Genel Değerlendirme

Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti kanun metinlerinde cinsiyet ayrımcılığı ve bunların önlenmesi paradigmatik bir bakışla ele alınmaya çalışılmıştır. Bu anlamda, çalışmada, Türk kanun metinlerinde, ayrımcılığa ilişkin ifadeler tüm yönleri ile incelenmiştir. Bunun sonucunda metinlerdeki en dikkat çekici nokta, "adam" sözcüğü ile oluşturulan hükümlerdir. Her ne kadar Türkçe sözlükte *adam* sözcüğünün ilk anlamı insan olsa da, bugünkü Türkçede kastedilen ve zihinlerde oluşan algı genellikle *erkek kişidir*. Bu görüşe dayanılarak; ülkemizde erkek egemen bir düşüncenin ışığında, iş ve sosyal yaşamda birçok mesleki terim hazırlanırken, erkek odaklı olarak sözcükler oluşturulmuştur. Ancak günümüzde dünyadaki gelişmeye paralel olarak ülkemizde de ekonomi, hukuk, siyaset, sanat, spor ve bilim gibi tüm alanlarda iş ve sosyal yaşamda kadınların etkin olarak yer aldığı da sabittir. Bu bağlamda; cinsiyet ayrımcılığını engelleyecek olan kanun koyucunun, öncelikle kanun metinlerinden ayrımcılık izi taşıyan kelimeleri arındırması yerinde olacaktır. Şüphesiz bu konuda önemli olan; tıpkı *bilim adamı* yerine, *bilim insanı* ibaresinin kullanılması sonucu yerleşmesi, yaygınlaşması ve alışkanlık haline gelmesi gibi, bu ve benzeri önerilere uygun olarak, tüm ayrımcılık izlerinin zihinlerde ve dilde son verilmesidir. Çalışmada ele alınan konu çok küçük bir iddia olarak kabul edilebilir, ancak bu kadınlar bakımından çok çok önemli bir adım ve aşama olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, kadın erkek eşitliğinin hedeflendiği ve ayrımcılığın önlenmesine yönelik eğilimler mutlaka dikkate alınmalıdır. Böylece, kadın erkek arasında eşitlik ve denge sağlanacak; kadınların iş ve sosyal hayatında kendine güveni ve huzuru artacak, morali yükselecek, iş barışı sağlanacak ve nihayetinde iş verimi artacaktır.

Sonuç olarak; ekonomi ve sosyal alanlara ve diğer disiplinlere ilişkin uygulamalara, bu ve benzeri yönde yapılan çalışma ve araştırmaların oldukça katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

Avrupa Ayrımcılık Yasağı El Kitabı, (ayrıntılı bilgi için bkz. file:///C:/Users/User/Downloads/1510-FRA-CASE-LAW-HANDBOOK_TR%20(1).pdf).

Baybora, Dilek: "**Çalışma Yaşamında Yaş Ayrımcılığı ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Yaş Ayrımcılığı Düzenlemesi Üzerine**", Çalışma ve Toplum, Sayı:24, 2010, <http://calismatoplum.org/sayi24/baybora.pdf> (E. Tarihi: 09. 4. 2017).

Bozer, Ali/göle: Celal: **Ticari İşletme Hukuku**, 3. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2015.

Deliveli Ömür: **İnsan Hakları Sorunu Olan Mobbing'in Ulusal ve Uluslararası Hukuktaki Yeri ve Önemi**, Kamu Etiği Seçilmiş Kongre Bildirileri, TODAİE, 27-28 Mart 2013, Ankara

Doris Weichselbaumer: **Sexual Orientation Discrimination in Hiring Received**, 3 January 2002; Received in revised form 28 April 2003; accepted 2 June 2003, Labour Economics 10 (2003) 629 – 642

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Türk Dil Kurumu "adam" <http://www.tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 09. 4. 2017).

⁷ Bkz. Türk Medeni Kanunu, m. 124/f.1, 124/f.2, 134/f.1, 136/f.1.

Gaefgen, Kerstin: *Das Recht in der Korrelation von Dogmatik und Ethik*, Berlin-New York, de Gruyter, 1991.

Gleiche Rechte-gegen Diskriminierung aufgrund des Geschlechts Bericht der unabaengigen Expert-innen komisyon der Antidiskriminierungsstelle des Bundes, (https://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/Downloads/DE/publikationen/Handlungsempfehlungen_Kommission_Geschlecht.pdf?__blob=publicationFile&v=5)

Gözler, Kemal: **Hukuka Giriş**, 9. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2012.

Hakeri, Hakan: **Ceza Hukuku: Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, 6.Baskı, Ekim 2007, Ankara.

Healter K. Davison/Burke Michael J.: **Sex Discrimination in Simulated Employment Contexts: A Meta-analytic Investigation**, Journal of Vocational Behavior 56, 225–248 (2000) doi:10.1006/jvbe.1999.1711, available online at <http://www.idealibrary.com> on

Işıtaç, Yasemin: **Hukuk, Etik İlişkisinde Yeni Gelişmeler**, İÜHFİM 2000, C. 58, Sa. 1-2, s. 3 vd.

Jayawickrama, Nihal: **The Judicial Application of Human Rights Law**, Cambridge University Press, Cambridge, 2002.

Karan, Ulaş: “**Avrupa Birliği Ülkelerinde Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik Kurumları**” İnsan Hakları Ortak Platformu, 2009, s. 9, (bkz. <http://ihop.org.tr/dosya/abkurumlar.pdf>) (Erişim Tarihi: 09. 4. 2017).

Kriegera Nancy, Smith Kevin, Naishadham Deep, Hartman Cathy, Barbeau Elizabeth M.: **Experiences of discrimination: Validity And Reliability of A Self-Report Measure For Population Health Research On Racism And Health Social Science & Medicine** 61 (2005) 1576–1596, Available online 21 April 2005.

Korkut, Levent: **Ayrımcılık Karşıtı Hukuk**, Adres Yayınları, Ankara 2009.

Lipson Leslie: **Uygarlığın Ahlaki Bunahımları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2000.

Özen Sadettin: **Ahlak, Ahlak Teorisi ve Bilimi, Bilim ve İş Ahlakı**, İş Ahlakı Dergisi, Cilt: 8, Sayı:1, Bahar 2015, ISSN:1308-4070, İstanbul.

Margaret A. Shaffer; Janice R. W. Joplin; Myrtle P. Bell; Theresa Lau; Ceyda Oğuz; **Gender Discrimination and Job-Related Outcomes: A Cross-Cultural Comparison of Working Women in the United States and China**, Journal of Vocational Behavior 57, 395–427 (2000) doi:10.1006/jvbe.1999.1748, available online at <http://www.idealibrary.com> on

Özgener, Şevki: **İş Ahlakının Temelleri: Yönetmel Bir Yaklaşım**, Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti, Ekim 2009, Ankara.

Tepe, Harun: “**Etik Bir Sorun Olarak Ayrımcılık**”, ‘Pratik Etik’-Etigin Pratik Sorunları, Ankara: Bilge Su Yayınları, 2016.

Willaschek, Marcus: **Recht ohne ehtik?**, in Kant im Streit der Fakültaeten (Ed. By Gerhardt, Volker/Meyer, Thomas,), Walter de Gruyter GmbH und Co, KO, Berlin 2005, s. 188 vd.

Yüksel, Mehmet: **Modernleşme Bağlamında Hukuk ve Etik İlişkisine Sosyolojik-Bir Bakış**, SBF Dergisi 57/1, s. 180 vd.

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/>, E. Tarihi: 10. 3. 2017.

<http://www.tdk.gov.tr>, E. Tarihi: 29. 03. 2017.